

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

G. Kadri Veseli, predsednik
Skupština Kosova

G. Ramush Haradinaj, premijer
Vlada Republike Kosovo
Trg „Nëna Terezë”, b.b.
10000 Priština

G. Fatmir Matoshi, ministar
Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja
Bivša Palata medija „Rilindja”
10000 Priština

G. Muharrem Nitaj, predsednik
Komisija za poljoprivredu, šumarstvo, ruralni razvoj, životnu sredinu i prostorno planiranje
Skupština Kosova

Izveštaj sa preporukama

Ex officio br. 12/2018
Institucija Ombudsmena
protiv

Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja

u vezi sa ne preduzimanjem pozitivnih obaveza od nadležnih organa za
upravljanje otpadom sa sadržajem azbesta

Priština, 18. oktobar 2018.

G. Shpend Ahmeti, predsednik
Opština Priština
Ul. UÇK
10000 Priština

G. Ardian Gjini, predsednik
Opština Đakovica
Ul. „Nëna Terezë”, b.b.
50000 Đakovica

G. Lutfi Haziri, predsednik
Opština Gnjilane
60000 Gnjilane

G. Agim Bahtiri, predsednik
Opština Mitrovica
Ul. „Bedri Xhinaj”, b.b.
40000 Mitrovica

G. Mytahir Haskuka, predsednik
Opština Prizren
Ul. „Remzi Ademaj”, b.b.
20000, Prizren

G. Gazmend Muhaxheri, predsednik
Opština Peć
Ul. „Mbretëresha Teutë”, b.b.
30000 Peć

G. Agim Aliu, predsednik,
Opština Uroševac
Ul. „Dëshmorët e Kombit”, b.b.
70000 Uroševac

Cilj izveštaja sa preporukama

1. Ovaj izveštaj sa preporukama je zasnovan na istraživanjima pokrenutim od strane Ombudsmana, po službenoj dužnosti (*Ex Officio*), u vezi sa pitanjem upravljanja otpadom sa sadržajem azbesta na teritoriji Republike Kosovo.
2. Na osnovu informacija koje je imala Institucija Ombudsmana, primećuje se da uprkos riziku, koji imaju materijali koji sadrže azbest po život i zdravlje građana, kao i njihov uticaj na životnu sredinu, materijal u raznim oblicima nastavlja da bude veoma prisutan u otvorenim prostorima, nekontrolisan, bez upravljanja, bez preventivnih mera koje bi izbegavale negativni uticaj na životnu sredinu. Iako je bivši sistem, čiji je deo bilo i Kosovo, potpisao Konvenciju Evropskog ekonomskog saveta–Direktiva 76/769/EEC od 27. jula 1976. godine, kojom se zabranjuje korišćenje azbesta¹, materijali sa sadržajem azbesta se neprekidno koriste. Osina na krovu, azbest se često primećuje i u obliku neobrađenog otpada, čak i unutar naselja, što je u suprotnosti sa kriterijumima utvrđenim Zakonom o otpadu i Administrativnim uputstvom br. 22/2015 o upravljanju otpadom koji sadrži azbest.
3. Izveštaj ima za cilj da skrene pažnju nadležnim organima, Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) i opštinama na potrebu da se preduzmu neposredne preventivne mere, kako bi se smanjili negativni efekti na životnu sredinu i zdravlje ljudi.

Pravna osnova

4. Ustav Republike Kosovo, u članu 135. stav 3. propisuje da: „*Ombudsman ima pravo da vrši preporuke i predlaže mere, onda kada primeti kršenje prava i sloboda ljudi od strane organa javne administracije i ostalih državnih organa*”.
5. Prema Zakonu br. 05/L-019 o narodnom advokatu, ombudsman ima nadležnosti:
 - „*da istražuje primljene žalbe od svakog fizičkog i pravnog lica u vezi tvrdnji o kršenju ljudskih prava predviđenih Ustavom, zakonima i drugim aktima, kao i međunarodnim za ljudska prava, posebno Evropskom Konvencijom o ljudskim pravima, obuhvatajući radnje ili neradnje koje predstavljaju zloupotrebu autoriteta*” (član 16.stav 1);
 - „*da istraži navedena kršenja ljudskih prava i diskriminatorno delovanje i da se angažuje za njihovo rešavanje*” (član 18.stav 1.tačka 1.1);
 - „*da skrene pažnju na slučajeve kada institucije krše ljudska prava i da podnese preporuke da se prekine sa takvim slučajevima, a kada je to neophodno da izrazi svoje mišljenje o stavovima i reagovanju*”

¹AZBEST KAO EKOLOŠKI I PRAVNI PROBLEM, Vanja-Ivan Savić, Hana Fajković, Odeljenje za opštu teoriju zakona i države, Pravni fakultet, Univerzitet u Zagrebu, Odeljenje za geologiju, Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Zagrebu, „*Bivša Jugoslavija je potpisala Konvenciju Evropskog ekonomskog veća – Direktiva 76/769/EEC od 27. jula 1976. godine, koja zabranjuje korišćenje azbesta (prvenstveno mineralakrizotil).*”

odgovarajućih autoriteta u vezi takvih slučajeva” (član 18.stav 1.tačka 1.2);

- „da obelodani ljudska prava i napore za borbu protiv svih oblika diskriminacije pomoću podizanja svesti, naročito preko informisanja i edukacije, a i preko medija” (član 18. stav 1.tačka 1.4);
- „da preporučuje Vladu, Skupštinu i druge nadležne institucije Republike Kosovo o pitanjima koje se odnose na unapređivanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda, ravnopravnosti i nediskriminacije” (član 18.stav 1.tačka 1.5);
- „da objavi obaveštenja, mišljenja, preporuke, predloge i svoje izveštaje” (član 18.stav 1.tačka 1.6);
- „Ombudsman može dati svoj savet i preporuke autoritetima Republike Kosovo o programima i njihovim politikama radi obezbeđivanja zaštite i unapređivanja ljudskih prava i sloboda u Republici Kosovo” (član 18.stav 3).

Obaveza za saradnju sa ombudsmanom

6. Ustav Republike Kosovo, u članu 132. stav 3. odlučno predviđa obavezu da sve institucije odgovore na zahteve Ombudsmana.
 - „Bilo koji drugi organ ili institucija, koja sprovodi legitimnu vlast u Republici Kosovo je dužna da odgovori na zahteve ombudsmana i da mu/joj predstavi sva dokumenta i informacije koje su od njega zatražena u saglasnosti sa zakonom”.
7. Takođe, **Zakon br. 05/L-019 o Ombudsmanu**, propisuje obavezu svih organa da sarađuju sa ombudsmanom. Prema članu 18. stav 6. Zakona, predviđa se da:

„Ombudsman ima pristup u dosijea i dokumenta svakog autoriteta Republike Kosovo, ...može da zahteva od svakog autoriteta Republike Kosovo i njihovog osoblja da sarađuju sa Ombudsmanom, obezbedivši relevantne informacije, obuhvatajući potpunu ili delimičnu kopiju dosijea i dokumenata prema zahtevu Ombudsmana”.
8. Dok član 25, **Zakona o Ombudsmanu**, predviđa ne samo obavezu za saradnju, već i posledice odbijanja.

„1. Svi autoriteti imaju za obavezu da daju odgovor Ombudsmanu u sprovođenju istrage, kao i pruže adekvatnu pomoć prema njegovom zahtevu.

2. Odbijanje saradnje sa Ombudsmanom od strane civilnog službenika, funkcionera ili javnog autoriteta čini razlog da Ombudsman zatraži od nadležnog organa pokretanje upravnog postupka obuhvatajući i preduzimanje disciplinskih mera do otpuštanja sa posla ili civilne službe”.
9. Pored toga, stav 3. gore navedenog člana propisuje da:

„3. U slučaju kada institucija odbije da saraduje ili interveniše u procesu istrage, Ombudsman ima pravo zahtevati od nadležnog tužilaštva pokretanje zakonske procedure zbog sprečavanja obavljanja službene dužnosti”.

Delatnosti Ombudsmana

10. Ombudsman, u skladu sa članom 16.4. Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu, dana 16. januara 2018. godine pokrenuo je istražni postupak po službenoj dužnosti (*Ex Officio*), u vezi sa preduzetim merama od strane nadležnih organa za sprečavanje zagađenja životne sredine azbestom.
11. Dana 18. januara 2018. godine, ombudsman se pismom obratio tadašnjoj ministarki MŽSPP-a i zahtevao da bude obavešten o merama koje je preduzelo ministarstvo kojim ona rukovodi, kao nadležni organ za upravni nadzor upravljanja otpadom sa sadržajem azbesta, za:
 - „- sprečavanje i tretman otpada koji sadrži azbest;*
 - podizanje svesti javnosti o uticaju azbesta na njihovo zdravlje i život i na životnu sredinu;*
 - podizanje svesti javnosti o načinima tretiranja materijala ove prirode;*
 - određivanje lokacije i mesta za odlaganje otpada sa azbestom od strane lokalnih organa;*
 - inspekcijski nadzor i koje su delatnosti preduzete; kao i*
 - da li Ministarstvo ima informacije ili neko sopstveno istraživanje ili nekog organa ili nekog drugog projekta u vezi sa pitanjem”.*
12. Dana 22. januara 2018. godine, Ombudsman se dopisom obratio predsedniku opštine Priština, od koga je tražio da bude obavešten o merama koje je opština, kao nadležni ²organ, preduzela za:
 - „određivanje lokacije i mesta za odlaganje otpada koji sadrži azbest;*
 - davanje dozvole za postavljanje i odlaganje otpada sa azbestom na mestima na kojima je ocenjeno da ne izaziva zagađenje životne sredine;*
 - obavezno opštinsko nadgledanje osoba koja upravljaju otpadom sa azbestom od strane opštinske inspekcije;*
 - izdavanje dozvola od strane nadležnih opštinskih organa za određivanje mesta za odlaganje otpada za osobe licencirane od strane Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja;*
 - podizanje sveti javnosti o uticaju azbesta na njihovo zdravlje i život i na životnu sredinu i o načinima tretmana materijala ove prirode; kao i*
 - pitanje da li opština ima informacije ili neko sopstveno istraživanje ili nekog organa ili drugi projekat u vezi sa pitanjem”.*

² Član 11 Administrativnog uputstva br. 22/2015 o upravljanju otpadom koji sadrži azbest.

13. Dana 22. januara 2018. godine, Ombudsman se pismom obratio predsedniku opštine Gnjilane, od koga je da bude obavešten o pitanjima u vezi upravljanja azbestom.
14. Dana 22. januara 2018. godine, Ombudsman se pismom obratio predsedniku opštine Mitrovica, od koga je tražio da bude obavešten o pitanjima u vezi upravljanja azbestom.
15. Dana 22. januara 2018. godine, Ombudsman se pismom obratio predsedniku opštine Prizren, od koga je tražio da bude obavešten o pitanjima u vezi upravljanja azbestom.
16. Dana 22. januara 2018. godine, Ombudsman se pismom obratio predsedniku opštine Peć, od koga je tražio da bude obavešten o pitanjima u vezi upravljanja azbestom.
17. Dana 22. januara 2018. godine, Ombudsman se pismom obratio predsedniku opštine Uroševac, od koga je tražio da bude obavešten o pitanjima u vezi upravljanja azbestom.
18. Dana 22. januara 2018. godine, Ombudsman se pismom obratio predsedniku opštine Đakovica, od koga je tražio da bude obavešten o pitanjima u vezi upravljanja azbestom.
19. Dana 22. januara 2018. godine, Ombudsman je dobio odgovor od predsednika opštine Mitrovica, koji ga je obavestio da je upravljanjem otpada sa azbestom jedan od ciljeva opštine Mitrovica.
20. Dana 6. februara 2018. godine, Ombudsman je dobio odgovor od predsednika opštine Prizren.
21. Dana 26. januara 2018. godine, Ombudsman je primio odgovor od opštine Peć.
22. Dana 7. marta 2018. godine, Ombudsman se, pošto nije primio odgovor od predsednika opštine Priština, obratio ponovljenim pismom.
23. Dana 7. marta 2018. godine, Ombudsman je primio odgovor od opštine Uroševac.
24. Dana 8. marta 2018. godine, Ombudsman se, pošto nije primio odgovor od ministarke MŽSPP-a, obratio ponovljenim pismom.
25. Dana 8. marta 2018. godine, Ombudsman se, pošto nije primio odgovor od predsednika opštine Gnjilane, obratio ponovljenim pismom.
26. Dana 22. marta 2018. godine, predstavica Ombudsmana, se sastala sa direktorom javnih službi u opštini Priština, od koga je tražila informacije o razlozima za kašnjenje sa odgovorom na zahtev Ombudsmana, kao i radnjama koje je opština preduzela u vezi sa upravljanjem otpadom koji sadrži azbest. Pošto isti nije imao saznanja u vezi sa tim pitanjem tražio je da mu se obratimo pismenim putem.
27. Dana 23. marta 2018. godine, predstavica Ombudsmana, se sastala sa savetnicom ministarke MŽSPP-a, od koje je tražila informacije o razlozima za kašnjenje sa odgovorom na zahtev Ombudsmana, kao i radnjama koje je Ministarstvo preduzelo u vezi sa pitanjem upravljanja otpadom koji sadrži azbest, kao i sprovođenju važećeg zakonodavstva.

28. Dana 28. marta 2018. godine, predstavnica Ombudsmana se u vezi ovog pitanja elektronskom poštom obratila direktoru javnih službi u opštini Priština.
29. Dana 30. marta 2018. godine, predstavnica Ombudsmana, se sastala sa rukovodiocem kancelarije za informisanje u opštini Priština, od koje je tražila informacije o razlozima za kašnjenje sa odgovorom na zahtev Ombudsmana. Pošto ona nije imala saznanja u vezi sa tim pitanjem tražila je da joj se obratimo pismenim putem.
30. Dana 16. aprila 2018. godine, Ombudsman je po pitanju azbesta u emisiji „Puls”, diskutovao u vezi sa rizikom koji ima neodgovarajući tretman materijala sa azbestom i uticajem po zdravlje i životnu sredinu, kao i na ljudska prava.
31. Dana 23. aprila 2018. godine, predstavnica ombudsmana se u vezi sa ovim pitanjem putem elektronske pošte obratila šefici kancelarije za informisanje u opštini Priština. Priložene su skenirane kopije Ombudsmana.
32. Dana 24. aprila 2018. godine, predstavnica Ombudsmana se u vezi sa ovim pitanjem putem elektronske pošte obratila savetnici ministarke MŽSPP-a. Priložene su skenirane kopije Ombudsmana.
33. Dana 26. aprila 2018, predstavnik Ombudsmana, se sastao sa predsednikom opštine Đakovica, od koga je tražio informacije o razlozima za kašnjenje sa odgovorom na zahtev Ombudsmana, kao i delatnostima koje je opština preduzela u vezi sa upravljanjem otpadom koji sadrži azbest. Predsednik je obavestio da on nije upoznat sa tim pitanjem i da će po hitnom postupku odgovoriti Ombudsmanu.
34. Dana 11. maja 2018. godine, Ombudsman je dobio odgovor od opštine Đakovica.
35. Dana 25. maja 2018. godine, Ombudsman se trećim pismom obratio ministarki MŽSPP-a, kojim je tražio hitan odgovor na njegov zahtev.
36. Dana 13. juna 2018, Ombudsman se sastao sa ministarkom MŽSPP-a, od koje je tražio informacije o razlozima zašto nije odgovoreno na upućena pisma u vezi sa problemom azbesta. Od ministarke je saznao da ona nije bila upoznata sa tim pitanjem i da će odgovoriti na zahtev Ombudsmana. Ombudsman i tadašnja ministarka su razgovarali o mogućnostima saradnje u promociji i obrazovanju javnosti u vezi ovog pitanja.
37. Dana 27. juna 2018. godine, predstavnica Ombudsmana je kontaktirala savetnika ministarke MŽSPP-a i od njega je tražila da bude obavještena o razlogu ne odgovaranja na zahtev Ombudsmana.
38. Dana 13. jula 2018. godine, na osnovu informacija dobijenih iz drugih izvora, predstavnica Ombudsmana je kontaktirala rukovodioca nevladine organizacije „Pro Vitae”, koji je rukovodio projektom koji je istraživao materijale od azbesta u javnim zgradama u opštini Peć i opštini Istok.
39. Dana 17. jula 2018. godine, Ombudsman je dobio odgovor od rukovodioca gore navedenog projekta od kojeg je postalo jasno da je projekat sproveden u saradnji sa MŽSPP-om, AZSK-om, opštinom Peć i opštinom Istok. Cilj projekta je bio istraživanje materijala od azbesta u svim javnim zgradama u ove dve gore navedene opštine. Tokom projekta izvršeno je uklanjanje krova škole u Peći i obuka osoblja

o načinu uklanjanja azbesta i načinu odlaganja otpada. Prema rukovodiocu projekta, izveštaj i istraživanje u skladu sa sporazumom su vlasništvo MŽSPP-a i kao takav je dostavljen Ministarstvu.

40. Dana 26. jula 2018. godine, Ombudsman je od opštine Gnjilane primio odgovor u vezi sa pitanjem.

Odgovori od opština-

Opština Mitrovica

41. Opština Mitrovica je svojim odgovorom od 26. januara 2018. godine obavestila Ombudsmana da je opština odredila lokaciju za odlaganje otpada koji sadrži azbest.
42. Iz odgovora se shvatilo da je opština izradila Lokalni plan za inertni otpad od građevine, rušenja i otpada koji sadrži azbest, koji je prosleđen na usvajanje Skupštini opštine, a takođe je pokrenula postupak za izdavanje dozvole u DŽŽSP-u.
43. Opština Mitrovica nije primila zahtev za izdavanje dozvole licima koja su licencirana od strane MŽSPP-a o određivanju lokacije za odlaganje otpada koji sadrži azbest.
44. Što se tiče pitanja organizovanja kampanja za podizanje svesti, Ombudsman je obavešten da opština organizuje kampanje podizanja svesti o upravljanju otpadom, posebno o azbestnom otpadu.
45. Dopisu nisu priloženi činjenični dokumenti.

Opština Prizren

46. U svom odgovoru od 6. februara 2018. godine, Opština Prizren nije pružila nikakve informacije u vezi sa zahtevom Ombudsmana za mere koje je opština preduzela za upravljanje otpadom sa sadržajem otpada, ona se fokusirala na davanje objašnjenja o upravljanju opštinskim otpadom.
47. Iako AU³, jasno precizira dužnosti opštine, da odredi lokaciju i mesto za odlaganje otpada sa azbestom, nedostatak preduzimanja mera o ovom pitanju, opština adresira ka odsustvu delovanja MŽSPP-a jer ona nije imala *“nijedan zahtev od MŽSPP-a kao glavnog odgovornog za upravljanje opasnim otpadom ili bilo kojeg privatnog operatera”*.
48. Opština Prizren nije pružila nijednu informaciju o preduzimanju radnji za podizanje svesti javnosti o uticaju otpada sa azbestom na životnu sredinu i zdravlje ljudi.
49. Dopisu nisu priloženi činjenični dokumenti.

Opština Peć

50. Svojim odgovorom od 6. februara 2018. godine, opština Peć obaveštava Ombudsmana da opština razmatra mogućnost pronalazjenja nove lokacije koja će služiti kao lokacija za otpad sa azbestom. Opština je takođe obavestila da nije imala zahtev za dislokaciju bilo kog krova, ili nečega sličnog i da planira zamenu krovova u dve škole.

³Administrativno uputstvo br. 22/2015, o upravljanju otpadom koji sadrži azbest, obaveze nadležnih organa, član 11, stav 1, 2

51. Prema odgovoru opštine Peć, oni nisu dobili nikakav zahtev za dislokaciju krova ili nečega sličnog i da opština u srednjoročnom periodu planira zamenu krovova u dve škole (jedna u Peći i jedna u Baranu).
52. Što se tiče podizanja svesti javnosti o uticaju materijala od azbesta na životnu sredinu i zdravlje ljudi, opština Peć je, iako je obavestila da je imala mnogo programa podizanja svesti, nije pružila nikakve informacije o tome kada i ko je preduzeo te kampanje za podizanje svijesti. Prema opštini, podizanje svesti će biti stalno organizovano.
53. Takođe, ova opština nije pružila nijedan dokument kojim bi argumentovala bilo koju radnju kao obaveza opštine za upravljanje otpadom od azbesta.

Opština Uroševac

54. Iz odgovora od opštine Uroševac primila 7. marta 2018. godine, razume se da opština Uroševac nije preduzela nikakve radnje u vezi sa tretmanom otpada sa sadržajem azbesta. Tretman navedenih materijala nije bio predviđen ni u Opštinskom planu upravljanja otpadom. Iz odgovora razume se da pitanje dodeljivanja odgovarajuće parcele za tretman "ovog otpada" ostaje da se raspravlja na jednoj od sednica Skupštine opštine.
55. Dopisu nisu priloženi činjenični dokumenti.

Opština Priština

56. Iz odgovora primljenog 25. aprila 2018. godine od Sektora za javne službe Opštine Priština, razume se da opština Priština, iako najveća opština u zemlji i najveći generator otpada, nije preduzela ništa posebno za upravljanje otpadom sa sadržajem azbesta.
57. Opština Priština takođe obaveštava kroz dopis da ni u okviru odgovarajućeg ministarstva nema konkretnih koraka, s obzirom da prema njima „do sada nema nikakvog interesovanja lica ili preduzeća za licenciranjem za tretman i upravljanje ovom vrstom otpada.“
58. Odgovor opštine Priština ne sadrži nikakve informacije o pitanjima Ombudsmana za edukaciju javnosti o upravljanju otpadom sa azbestnim sadržajem u skladu sa važećim zakonodavstvom.
59. Dopisu nisu priloženi činjenični dokumenti.

Opština Đakovica

60. Iz odgovora opštine Đakovica primljenog 11. maja 2018. godine, shvata se da opština Đakovica nije odredila lokaciju za ostatke od azbesta, kako je to predviđeno AU-om.
61. Dalje je shvaćeno da je opština Đakovica u postupku dobijanja ekološke dozvole od MZSPP-a, za izgradnju deponije otpada od rušenja i izgradnje - rušenja objekata, koja bi se takođe koristila za odlaganje otpada sa azbestom. Takođe, opština nije primila zahteve od licenciranih operatera. Takođe se shvatilo da je opština u fazi dobijanja ekološke dozvole od MZSPP-a, za izgradnju ekološke deponije koja bi se takođe koristila za ostatke od azbesta.
62. Dopisu nisu priloženi činjenični dokumenti.

Opština Gnjilane

63. Kroz odgovor dobijen od opštine Gnjilane, 26. jula, Ombudsman je obavešten da opština Gnjilane u Opštinskom razvojnom planu za period 2008-2015. godine, koji je usvojila Skupština opštine i odobrilo Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, nije predvidela planiranje lokacije za odlaganje otpada sa azbestom.
64. Iz odgovora se shvata da regionalna deponija u selu Velekница ne ispunjava uslove za odlaganje inertnog i azbestnog otpada
65. Iz odgovora se razume da je opština Gnjilane imala samo jedan zahtev za „zakopavanje“ ostataka sa azbestom.
66. Opština Gnjilane je izrazila zabrinutost zbog upotrebe azbestnih vodovodnih cevi, međutim prema njoj, nije bilo informacija o količini i lokaciji materijala koji sadrže azbest.
67. Dopisu nisu priloženi činjenični dokumenti.

Sprovodljive odredbe u vezi ovog pitanja

68. Zakon br. 03/L-025 o zaštiti životne sredine, koji reguliše integralni sistem zaštite životne sredine, smanjenje opasnosti zagađenja životne sredine, život i zdravlje ljudi prema konceptu održivog razvoja, ima za cilj poboljšanje uslova životne sredine koje su vezane za kvalitet života i zaštitu zdravlja ljudi.
69. Jedan od načela na kojima se zasniva Zakon br. 04/L-060 o otpadu, čiji je cilj sprečavanje negativnih uticaja otpada na životnu sredinu i zdravlje čoveka i konačno odlaganje otpada na prihvatljiv način za sredinu, u članu 5, stav 3, [“Načela za upravljanje otpadom”], predviđeno je [“Načelo opreznosti i prevencije”], koje obavezuje vlasti da preduzmu podsticajne i preventivne mere u upravljanju otpadom:
“3.1., javne vlasti kada je potrebno preduzimaju i podstiču preventivne delatnosti u upravljanju otpadom.”
70. Dalje, član 5, [“Načela u upravljanju otpadom sistematizovano prema prioritetima”], podstav 5.1.5. skladištenje otpada bez prouzrokovanja negativnih uticaja po životnu sredinu i ljudsko zdravlje.
71. Dok, član 8, Zakona, navodi [“Načelo o pristupu javnosti informacijama”], koje propisuje ne samo pravo građana na pristup informacijama o aktivnostima upravljanja otpadom već i mogućnost njihovog učešća u donošenju odluka.
“8.1. „U skladu sa načelima Aarhuške Konvencije, sva lica imaju pravo, i ako nisu zainteresovane stranke, na pristup bilo kojim informacijama o aktivnostima menadžiranja otpadom ...”.
72. Međutim, Zakon o otpadu u članu 47 [“Menadžiranje otpadom koji sadrži azbest”] je precizno regulisao pitanje menadžiranja azbestnim otpadom, obaveze lica koja upravljaju predmetnim otpadom, način odlaganja, uslove za zaštitu životne sredine i način registracije otpada.
“1. Lica koja upravljaju otpadom koji sadrži azbest trebaju biti licencirana.

2. *Otpad koji sadrži azbest sakuplja se odvojeno, pakuje, skladišti ili deponuje se na određenom mestu za ovu vrstu otpada, koje mora biti označeno.*

3. *Proizvođači proizvoda od azbesta i vlasnik otpada koji sadrži azbest dužan je da preduzima sve mere da se azbestna vlakna i prašina ne emitiraju u životnoj sredini.*

4. *Vlasnik otpada koji sadrži azbest dužan je da vodi evidenciju o količini otpada koji skladišti ili odlaže, i podatke o tome dostavlja Ministarstvu.*

5. *Ministar određuje podzakonskim aktom način pakovanja, tretiranja, uslove i kriterije za skladištenje ili deponiranje otpada.*

73. Na poseban način, utvrđivanje uslova za upravljanje otpadom koji sadrži azbest, mere za sprečavanje zagađenja životne sredine radi zaštite ljudskog zdravlja, predviđa Administrativno uputstvo br. 22/2015, o upravljanju otpadom koji sadrži azbest.

74. Uputstvo je detaljno predvidelo ograničenja gde se ne može vršiti odlaganje otpada, sprečavanje zagađenja azbestom, tretman otpada, obaveze lica koja upravljaju otpadom, obeležavanje, obaveze nadležnih organa i inspekcijски nadzor.

Pravni relevantni instrumenti

75. Zaštita životne sredine je svrstana u vrednostima na kojima se zasniva ustavni poredak Republike Kosovo. Član 7, [Vrednosti] Ustav Republike Kosovo, Član 7, [Vrednosti] “...zasniva se na načelima ...poštovanja ljudskih prava i sloboda i vladavine zakona, nediskriminacije, imovinskog prava, zaštite sredine, , , ...”.

76. Ustav je dao poseban prostor i značaj životnoj sredini i njenoj zaštiti, uključujući je u članu 52, [Odgovornost za životnu sredinu], u Poglavlju II, Prava i osnovne slobode. Ustav obavezuje “svakog”, bez razlike između fizičkih i pravnih lica, za zaštitu životne sredine.

“1. “Priroda i biodiverzitet, životna sredina i nacionalno nasleđe su obaveza svakog lica”.

77. Ustav u članu 25, garantuje pravo na život. [Pravo na život],

“Svako lice ima pravo na život”.

78. Jedan od međunarodnih instrumenata koji garantuju ljudska prava i slobode predviđene članom 22 Ustava [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata] je Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njeni Protokoli;

79. Da bi se osnovna prava i slobode zagarantovane Ustavom zemlje , tumačila u skladu sa vrednostima otvorenog i demokratskog društva u skladu sa praksom međunarodnih organa koji ih nadgledaju, Ustav u članu 53, [Tumačenje odredbi ljudskih prava], precizira :

“Osnovna prava i slobode zagarantovana ovim Ustavom se tumače u saglasnosti sa sudskom odlukom Evropskog suda za ljudska prava”.

80. Iako Evropska konvencija o ljudskim pravima i njeni protokoli nisu pružili nikakvo pravo na zdravu životnu sredinu, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) je dosledno razvio svoje pravosuđe u pitanjima zaštite životne sredine zbog činjenice da ostvarivanje određenih prava Konvencije može se uticati od samog postojanja štete i zagađivanja životne sredine i izlaganja pojedinaca životnoj sredini koja predstavlja rizik.
81. Sud je u svojoj praksi već ustanovio da različita pitanja životne sredine mogu uticati u članu 2 [Pravo na život], članu 8 [Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života], član 6 [Pravo na Pravično suđenje i pristup sudu], član 10 [pravo na dobijanje i Pružanje informacija/sloboda izražavanja], član 13 [Pravo na delotvorni pravni leki], i član 1 Protokola br. 1 [Pravo na imovinu].
82. Što se tiče uticaja životne sredine na ljudska prava, ESLJP je naglasio da su javni organi obavezni da preuzmu mere kako bi obezbedili da ljudska prava ne budu ozbiljno pogođena štetnim faktorima životne sredine.
83. ESLJP, važno mesto u pravu na bezbednu i zdravu životnu sredinu, u svojim tumačenjima, je pružio informacije o životnoj sredini. Sud je naglasio da javni autoriteti treba da poštuju ispunjavanje zahteva u vezi sa informisanjem i komunikacijom, kao i pitanju učešća u procesima donošenja odluka i pristupa pravdi u vezi sa životnom sredinom.

Situacija u opštinama

84. Ombudsman, nakon analize situacije u 7 opština na Kosovu (opštine Priština, Prizren, Peć, Mitrovica, Gnjilane, Uroševac i Đakovica) primećuje da sve opštine, osim opštine Mitrovica, nisu preduzele mere upravljanja otpadom koji sadrži azbest, kako je predviđeno Zakonom o otpadu i Administrativnim uputstvom br. 22/2015, o upravljanju otpadom koji sadrži azbest.
85. Iako je prema Zakonu br. 03 / L-040 o lokalnoj samoupravi, zaštita životne sredine i upravljanje otpadom definisana kao isključiva nadležnost opština, opštine u smislu upravljanja azbestnim otpadom nisu preduzele odgovarajuće mere u skladu sa važećim zakonima. Takođe se primećuje da nekim opštinama nije potpuno jasna njihova dužnost upravljanja azbestnim otpadom, iako član 15 Zakona o otpadu jasno definiše "Odgovornosti i dužnosti opština".
86. Nijednom odgovoru dobijenih od opština nisu priloženi činjenični dokumenti koji bi dokumentovali opštinske planove za prikupljanje, sakupljanje i odvajanje opasnog otpada, u slučaju azbestnog otpada i drugog otpada.⁴ Zabrinjavajuća je činjenica da nijedna opština nema evidenciju o zagađenim lokacijama unutar njihove teritorije.
87. Što se tiče pitanja Ombudsmana, na osnovu člana 11, stav 1 Administrativnog uputstva br. 22/2015, o upravljanju otpadom koji sadrži azbest, koje se odnosi na lokaciju za odlaganje otpada koji sadrži azbest, Ombudsman je obavešten da nijedna od opština, osim opštine Mitrovica, nije odredila lokaciju za odlaganje azbestnog otpada.

⁴Zakon o otpadu, član 10, stav. 6. 7, "*Plan Republike Kosovo i opština za upravljanje otpadom*".

88. Iako se prema članu 11. stav 1. Administrativnog uputstva "Obaveze nadležnih organa", predviđeno je da je opštinski organ obavezan da odredi lokaciju i mesto za odlaganje azbestnog otpada, nijedna od opština (osim opštine Mitrovica) nije predvidela mesto za odlaganje predmetnog otpada.
89. Štaviše, upravo nedostatak informacija o licima licenciranih od strane ministarstva, automatski dovodi pred činjenicu o neuspehu opštinskih vlasti u izvršavanju dužnosti koja proizlazi iz stava 4, člana 11, AU, "*Lica koja upravljaju azbestnim otpadom, licencirana od Ministarstva. trebaju pribaviti dozvolu od nadležnog opštinskog organa za određivanje lokacije za odlaganje otpada*".
90. Iako u članu 15, Zakona o otpadu, Odgovornosti i dužnosti opština "*Dve ili više opština, kada je to u njihovom interesu, mogu zaključiti sporazum o upravljanju otpadom*" Ombudsman nije uspeo da dobije bilo kakvu informaciju da je bilo koja od opština razmatrala mogućnost određivanja zajedničke lokacije sa nekom drugom opštinom kao proporcionalna mera, imajući u vidu visoku cenu prihvatljivog upravljanja navedenih otpada.
91. Iako prema Zakonu o otpadu, prikupljanje, sakupljanje, transport, tretman, preradu, skladištenje, reciklažu i odlaganje otpada vrši samo licencirano lice, i prema članu 6, stav 3, Administrativnog uputstva "*Lice koje upravlja otpadom koji sadrži azbest mora biti opremljeno Licencom za upravljanje otpadom*", iz odgovora primećuje se da i pored toga što se u ovom pogledu konkretno radi o azbestu, koji se prema zakonu svrstava u grupi posebnog otpada⁵.
92. Opštine nisu uspele da predstavu bilo kakvu informaciju da je dozvoljeno odlaganje predmetnog otpada na nekom mestu gde se ne izaziva zagađenje životne sredine.
*"Zavisno od prirode azbestnog otpada, opštinski organ može dozvoliti njegovo odlaganje ili deponovanje na mestima gde se proceni da neće izazvati zagađenje životne sredine"*⁶.
93. Iz odgovora se primećuje da opštine nisu bile u stanju da pruže informacije o tome da li su ispunile zakonsku obavezu nadzora nad licima koja upravljaju azbestom.
*"Opštinski organ je dužan da preko opštinskog inspektorata nadzire lica koja upravljaju azbestnim otpadom"*⁷.
94. Primećuje se da uprkos obavezi koju Zakon o otpadu isključivo predviđa, da opštinski planovi treba da sadrže programe podizanja svesti javnosti i obrazovanje javnosti o upravljanju otpadom, u konkretnom slučaju azbestnog otpada, opštine u svojim odgovorima Ombudsmanu, nisu uspele da pruže ubedljive dokaze da su u svojim planovima integrisali programe podizanja svesti i obrazovanja javnosti, koji bi u ovoj fazi u zemlji bili efikasna mera za sprečavanje uticaja zagađenja azbestom na životnu sredinu i zdravlje ljudi.

Pravna analiza

95. Iako u odsustvu saradnje MŽSPP-a, kao najkompektentnijeg organa na centralnom nivou, s obzirom da je država odgovorna za aktivnosti koje su štetne po životnu

⁵Zakon o otpadu, član 38, Upravljanje posebnim otpadom, stav. 4.8. "Otpad koji sadrži azbest;".

⁶Isto tu, član 11, stav. 2.

⁷Isto tu, član 11, stav. 3.

sredinu, kao što su one koje vrše javni organi ili privatno lice ili kompanije⁸, Ombudsman ocenjuje da su državne institucije na lokalnom i centralnom nivou odgovorne za upravljanje otpadom, u konkretnom slučaju za upravljanje azbestom kao posebnim otpadom⁹, uprkos riziku za život i zdravlje ljudi¹⁰, nisu preduzeli konkretne radnje kao pozitivnu obavezu, koje bi bile efikasne mere za upravljanje azbestnim otpadom.

96. ESLJP, u slučaju *L.C.B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, je dao mišljenje da države imaju pozitivnu obavezu da preduzmu odgovarajuće mere za zaštitu života građana u okviru svojih nadležnosti.
97. Na osnovu analize važećeg zakonodavstva koje reguliše pitanje upravljanja azbestnim otpadom, Ombudsman smatra da važeće zakonodavstvo dovoljno reguliše pitanje gde se ne sme odlagati otpad sa sadržajem azbesta: korake za sprečavanje zagađenja životne sredine; način tretmana predmetnog otpada; transport, skladištenje i odlaganje; obaveze vlasti; upravljanje i vođenje evidencije; i administrativni i inspekcijiski nadzor.
98. Međutim, u dva osnovna dokumenta za planiranje i upravljanje otpadom, Strategija Republike Kosovo za upravljanje otpadom 2013-2022, Plan Republike Kosovo za upravljanje otpadom 2013-2017, ne primećuje se da je otpadu sa sadržajem azbesta posvećena značajna pažnja. Azbest se u oba dokumenta pominje samo u slučaju "*Čišćenje reke Lepenac od azbestnog otpada*".
99. Ombudsman smatra da propust Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja da odgovori na zahtev Ombudsmana sa informacijama kojima bi dokumentovalo mere preduzete za upravljanje azbestnim otpadom kao posebnim otpadom prema kriterijumima utvrđenim Zakonom o otpadu, predstavlja dokaz o neupsehu Ministarstva kao nadležnog organa za sprovođenje zakonskih odredbi Zakona o otpadu, koje bi građanima pružile bezbednu i zdravu životnu sredinu.
100. Neuspeh MŽSPP, da pruži činjenice o preduzetim postupcima za tretman otpada sa sadržajem azbesta, kao preventivne mere za izbegavanje negativnih uticaja otpada na životnu sredinu i zdravlje ljudi, je dovoljan pokazatelj neuspeha u ispunjavanju očekivanja koje bi trebalo da bude ishod člana 1, stav 1.4, Zakona o otpadu, prema kojem Zakon ima za cilj „*Sprečavanje negativnih uticaja otpada na životnu sredinu i zdravlje ljudi*”.
101. Čak Zakon u članu 5, u stavu 3, “Načelo opreznosti i prevencije”, navodi sledeće:
„javne vlasti kada je potrebno preduzimaju i podstiču preventivne delatnosti u upravljanju otpadom”.
- Imajući u obzir osnovanu sumnju sa naučnim argumentima o uticaju azbesta na ljudsko zdravlje i okruženje preduzimanje mera u saglasnosti sa zakonom od strane države bila bi preventivna i efikasna mera koja bi držala stanje pod kontrolom.
102. Ombudsman smatra da zanemarivanje ministarstva da se bavi pitanjem upravljanja otpadom dovelo je do nedostatka informacija koje bi svedočile o radu ministarstva u primeni odredaba zakona i administrativnog uputstva koji reguliše upravljanje

⁸Evropska socijalna povelja, Poglavlje I: “Pravo na zaštitu zdravlja i životne sredine”.

⁹Zakon br. 04/L-060 o otpadu, “Posebni otpad”, član 38.

¹⁰http://www.who.int/ipcs/assessment/public_health/asbestos/en/, “*Të gjitha llojet e asbestit shkaktojnë kancer të mushkërive, mesothelioma, kancer në laring dhe ovarian, dhe asbestozë (fibroza e mushkërive)*”.

azbestnim otpadom. Ektivan sistem informisanja garantovao bi javnosti učešće u donošenju odluka i pristupu pravdi.

103. Štaviše, uprkos neispunjenju obaveza prema zakonu i AU, na osnovu informacija dobijen od bivše ministarke Reshitaj, uprkos riziku za života, ministarstvo i opštine nisu preduzimale nikakve informativne radnje kao preventivnu meru koja bi podigla svijest javnosti o riziku za životnu sredinu i ljudsko zdravlje zbog neprofesionalnog upravljanja materijalima koji sadrže azbest.
104. Ombudsman podseća da čitava pravna osnova zakonodavstva o životnoj sredini na Kosovu, kao i sam Zakon o otpadu, sadrži u sebi princip javnog pristupa informacijama,¹¹ koje garantuje svakome pristup informacijama vezanim za životnu sredinu.

„u skladu sa načelima Aarhuške Konvencije, sva lica imaju pravo, i ako nisu zainteresovane stranke na pristup bilo koje informacije o aktivnostima upravljanja otpadom, kao i pravo i mogućnost učešća javnosti u procesu donošenja odluka o otpadu”.

105. ESLJP, u predmetu Öneriyıldız v. Turkey, u vezi sa propustom vlasti da informišu javnost o preduzimanju efikasnih i preventivnih mera, smatralo je kršenje člana 2, zbog nedostatka preduzimanja odgovarajućih koraka od strane države da spreči smrt devet stanovnika koji su živeli pored deponije sa otpadom. Sud je posebno ukazao na nedostatak informisanja stanovnika u vezi sa opasnošću sa kojom su bili suočeni živeći na tom mestu. Prema sudu, iako bi informacije bile dostupne, to je odgovornost države pošto nije preduzela neophodne praktične mere kako bi izbegla opasnost po ljudske živote.
106. MŽSP nije takođe uspeo da informiše Ombudsmana u vezi sa pitanjem podizanja svesti javnosti o uticaju azbesta na njihovo zdravlje i životnu sredinu, i takođe o podizanju svesti javnosti o načinima tretiranja navedenih materijala, iako zakon jasno propisuje princip opreznosti. Prema članu 10, stav 6.13, Zakona o otpadu definitivno je predviđeno da plan Republike Kosovo i opštinski planovi za upravljanje otpadom treba da sadrže i „programe o podizanju svesti i obrazovanja javnosti, u vezi sa upravljanjem otpadom”.
107. U predmetu *Dubetska i ostali protiv Ukrajine*¹², ESLJP, u vezi sa hroničnim zdravstvenim problemima stanovnika zbog uticaja zagađenja životne sredine, naglasio je da nema sumnje da zagađenje može imati negativan uticaj na javno zdravlje uopšte i da pogorša kvalitet života pojedinca, iako je često nemoguće utvrditi njegov uticaj na svaki pojedinačni slučaj. Sud je dalje naglasio da živeti u zoni sa jasnim prekoračenjem odobrenih standarda bezbednosti od zagađenja, predstavlja visoku opasnost po zdravlje. Sud je utvrdio kršenje člana 8, pošto vlasti nisu našle efikasno rešenje za situaciju kako bi se zaustavilo zagađenje.
108. Prema dokumentu Svetske zdravstvene organizacije-SZO i međunarodne organizacije za rad-ILO, koji je objavljen 2007. godine, koji se odnosi na razvoj nacionalnih programa za eliminaciju bolesti vezanih za azbest glasi: „*Izlaganje azbestu izaziva azbestozu, pleuralne ploče, zgušnjavanje efuziju, rak pluća, mezoteliom, laringeal i eventualno druge vrste raka sa različitim latentnim periodima*”.

¹¹ Zakon o otpadu, član 5, stav. 8, “Načelo o pristupu javnosti u informacijama”.

¹² *Dubetska i ostali protiv Ukrajine*, stav 105;

109. Ministarstvo kao nadležni organ, takođe nije uspjelo da pruži odgovor o licenciranim licima, kada se zna da je odgovorno ne samo za izdavanje licence, već i za vođenje evidencije o licenciranim licima. Zakon u članu 14. stavu 1.4, definiše da jedna od „*Nadležnosti Ministarstva za sprovođenje odredaba ovog zakona su: precizira da: „izdavanje licence za upravljanje otpadom i vođenje evidencije u registar za licenciranje”.*
110. Štaviše, član 47, stav 1 Zakona „Upravljanje otpadom koji sadrži azbest“, precizira da „*Lice koje upravlja otpadom koji sadrži azbest treba da bude opremljeno licencom za upravljanje otpadom*”. Pitanje licenciranja reguliše se i članom 6, stav 3, Administrativnog uputstva br. 22/2015, o upravljanju otpadom koji sadrži azbest.
111. Stoga prema Ombudsmanu zabrinjavajuća je činjenica da nadležni organi nisu uspjeli da dokažu, pruže informacije o tome da li ima licenciranih lica za upravljanje otpadom sa sadržajem azbesta, uprkos uticaju na zdravlje i životnu sredinu navedenog materijala.
112. Svetska zdravstvena organizacija-WHO, u svom dokumentu objavljenom 2014. godine: „Eliminisanje bolesti vezanih sa azbestom”, koji razmatra negativne efekte izloženosti azbestu po zdravlje, smatra da najmanje 107. 000 ljudi umire svake godine od raka pluća kao posledica izlaganja azbestozi tokom vršenja profesije.
113. Uprkos stalnom neuspehu u ispunjavanju obaveza organa na lokalnom nivou, kao odgovornost za životnu sredinu, MŽSPP, kao nadležni organ za upravljanje otpadom koji sadrži azbest, nije pružio nijednu informaciju na pitanje Ombudsmana u vezi sa inspeksijskim nadzorom i koje radnje su preduzete, iako je to zakonom precizno definisano u članu 14, stav 1, Administrativnog uputstva br. 22/2015, o upravljanju otpadom koji sadrži azbest, prema kojem: „*Upravni nadzor upravljanja otpadom koji sadrži azbest je u skladu sa članom 61 i 62 Zakona o Otpadu*”. Ombudsman zaključuje da zakon jasno utvrđuje sledeće :
- „*Administrativni nadzor za sprovođenje odredaba ovog zakona i odredbi donetih na osnovu toga vrši Ministarstvo*”.
114. Član 62 Zakona o otpadu nije ostavio prostora za izazivanje sumnji o nadležnostima „*Inspeksijski nadzor nad primenom odredaba ovog Zakona i na osnovu njega donetih propisa, uslove i način rada nadziranih lica, kao i preduzimanje mera za zaštitu životne sredine i zdravlje ljudi od otpada, utvrđenim ovim zakonom obavlja Inspektorat Životne Sredine Ministarstva*”.
115. Praksa ESLJP-a, u okviru člana 2 Konvencije, [Pravo na život], daje mišljenje da država treba uspostaviti pozitivne obaveze za preduzimanje neophodnih mera za zaštitu života građana u okviru svojih nadležnosti.¹³ Član 2 obavezuje javne organe da preduzmu korake da garantuju prava Konvencije, čak i kada se prava ugrožavaju od strane drugih lica (privatnih lica) ili aktivnosti koje nisu u direktnoj vezi sa državom. Prema Sudu, pozitivna obaveza država može se primeniti u kontekstu opasnih aktivnosti, funkcioniranja fabrika toksičnih kemikalija ili lokacija za sakupljanje otpada, bez obzira da li ih prevoze državni organi ili privatna preduzeća. Oopšte, stepen obaveza javnih vlasti zavisi od faktora koliki je uticaj opasnih aktivnosti i predvidljivosti životnih pretnji¹⁴
116. MŽSPP, uprkos činjenici o ustavnoj odgovornosti za zaštitu životne sredine, nije poštovao princip pristupa javnosti informacijama o dokumentima koji sadrže

¹³ *L.C.B. v. the United Kingdom, judgment of 9 June 1998, paragraph 36;*

¹⁴ *Öneryıldız v. Turkey [GC], paragraph 73; L.C.B. v. the United Kingdom, paragraphs 37-41.*

informacije o životnoj sredini. Primećeno je da MŽSPP nije objavio izveštaj NVO „Pro Vitae“ uprkos činjenici što on sadrži informacije o istraživanju azbesta u svim javnim zgradama u opštinama Peći i Istok, iako nije uspela da opravda ograničenje prava na pristup informacijama.

117. Osim toga, iako Zakon o Ombudsmanu, isključivo predviđa pravo pristupa Ombudsmana u svim dosijeima i dokumentima, bilo kog organa Republike Kosovo, Ministarstvo je odbilo da pruži pristup o istraživanju azbesta u svim javnim zgradama u opštini Peć i Istok NVO "Pro Vitae".

118. U vezi sa neosnovanim ograničenjima u zakonu o pristupu javnim dokumentima, Ombudsman vam skreće pažnju na član 41, [Pravo na pristup javnim dokumentima] Ustava, koji garantuje svakome pravo pristupa javnim dokumentima, „*Svako lice uživa pravo pristupa javnim dokumentima*“ i isključivo predviđa da se ograničenje prava može doneti samo zakonom, i to iz određenih razloga.

“Dokumenta koje poseduju javni i državni organi, su javna, osim onih kojima je pristup zakonom ograničen, zbog privatnosti, poslovnih tajni ili informacija koje su klasifikovane kao poverljive“.

119. Što se tiče neispunjavanja obaveze države da informiše o uticaju azbesta na zdravlje ljudi i životnu sredinu, ESLJP u predmetu *Roche v. Ujedinjeno Kraljevstvo* je utvrdilo kršenje člana 8. Konvencije u opštim okolnostima, jer država nije ispunila svoju pozitivnu obavezu da obezbedi efikasnu i pristupačnu proceduru koja omogućava podnosiocu zahteva pristup svim relevantnim sredstvima i pogodnim informacijama što bi mu omogućilo da proceni rizike kojima je bio izložen.

120. Uprkos stalnim propustima, Ombudsman nije našao ni putem ostalih izvora na informaciju da je Ministarstvo pokazalo orijentaciju politika kako bi se upravljanje otpadom vršilo prema prihvatljivim ekološkim metodama, preduzimanjem dodatnih i brzih mera kao što je predviđeno članom 38. Zakon br. 04/L-060 o upravljanju otpadom „*Menadžiranje posebnim otpadom*“.

„Upravljanje posebnim otpadom iz člana 4. stav 1. podstav 1.15. ovog Zakona, vrši se metodama koje ne predstavljaju opasnost za životnu sredinu i zdravlje ljudi.

Ministar preduzima dodatne mere za upravljanje posebnim otpadom, ako otpad i bilo koja aktivnost sa otpadom ugrožavaju životnu sredinu i zdravlje ljudi.

Vlada je dužna da preduzima hitne mere za sprečavanje opasnosti, ako proceni da one mogu predstaviti opasnost za životnu sredinu i zdravlje ljudi“.

121. Ombudsman, nalazi da je sud u predmetima *Öneryıldız protiv Turske*, stav 93. i *Budaieva i drugi protiv Rusije*, stav 140. posebno je naglasio da u slučajevima koji se osdnose na opasne aktivnosti, kada su javni organi potpuno svesni o mogućim posledicama i ne vrše svoje nadležnosti za izbegavanje rizika, neuspevajući da preduzmu neophodne i dovoljne mere da bi se izbegli rizici koji mogu dovesti do gubitka života, i povredu člana 2. EKLJP da se zahteva da lica koja su odgovorna za ugrožavanje života ljudi budu optužena za krivično delo ili da budu krivično gonjena.

Neuspeh MŽSPP-a da saraduje sa Ombudsmanom

122. Iako Ustav Republike Kosovo, u članu 132. stav 3. definitivno predviđa obavezu svih institucija da odgovore na zahteve Ombudsmana, MŽSPP, uprkos stalnim pismenim zahtevima, poslatih elektronskim putem, i putem direktnih kontakata između

Ombudsmana i tadašnje ministarke, nije pružen nikakav odgovor u vezi sa pitanjem upravljanja otpadom sa sadržajem azbesta.

„Bilo koji drugi organ ili institucija, koja sprovodi legitimnu vlast u Republici Kosovo je dužna da odgovori na zahteve Ombudsmana i da mu/joj predstavi sva dokumenta i informacije koje su od njega zatražena u saglasnosti sa zakonom”.

123. Neopravdano i neshvatljivo ostaje nespremnost MŽSPP-a da pruži informacije o izveštaju NVO-a „Pro Vitae”, koji se odnosio na istraživanje azbesta u svim javnim zgradama u opštini Peći i opštini Istok, uprkos ustavnoj i zakonskoj obavezi nije odgovorio Ombudsmanu na njegov zahtev da bude informisan u vezi tog pitanja.

124. Ombudsman skreće pažnju na nadležna lica u ministarstvu da je Zakon o Ombudsmanu br. 05/L-019 utvrdio obaveze svih organa da sarađuju sa Ombudsmanom. Prema članu 18, stav 6, Zakona, propisno je da: *„Ombudsman ima pristup u dosijea i dokumenta svakog autoriteta Republike Kosovo, uključujući i lekarska dosijea za lica lišena slobode, u skladu sa zakonom i može iste da razmatra u vezi slučajeva koji su u razmatranju i prema ovom zakonu, može da zahteva od svakog autoriteta Republike Kosovo i njihovog osoblja da sarađuju sa Ombudsmanom, obezbeđivši relevantne informacije, obuhvatajući potpunu ili delimičnu kopiju dosijea i dokumenata prema zahtevu Ombudsmana.”.*

125. Dok, član 25 Zakona o Ombudsmanu, predviđa ne samo obavezu za saradnju, već i posledice odbijanja.

„1. Svi autoriteti imaju za obavezu da daju odgovor Ombudsmanu u sprovođenju istrage, kao i pruže adekvatnu pomoć prema njegovom zahtevu.

2. Odbijanje saradnje sa Ombudsmanom od strane civilnog službenika, funkcionera ili javnog autoriteta čini razlog da Ombudsman zatraži od nadležnog organa pokretanje upravnog postupka obuhvatajući i preduzimanje disciplinskih mera do otpuštanja sa posla ili civilne službe.”.

126. Posebno, Ombudsman podseća na stav 3, člana 25, koji propisuje situacije u kojima institucije ne sarađuju sa Ombudsmanom i pravo da zahtevaju od tužilaštva pokretanje postupka:

„U slučaju kada institucija odbije da sarađuje ili interveniše u procesu istrage, Ombudsman ima pravo zahtevati od nadležnog tužilaštva pokretanje zakonske procedure zbog sprečavanja obavljanja službene dužnosti”.

Zaključci

127. Ombudsman, nakon analize slučaja, smatra da, uprkos dovoljnoj pravnoj osnovi, koju pruža Zakon br. 04 /L-060 o otpadu i Administrativno uputstvo br. 22/2015 o upravljanju otpadom koji sadrži azbest, MŽSPP i opštine, uprkos činjenici da imaju funkcije za sprovođenje prava, i odgovornost za zaštitu životne sredine, prirode i biodiverziteta¹⁵ nisu preduzeli mere, kojima bi osigurali sigurno i zdravo okruženje za građane Kosova, kao pozitivnu obavezu koja proizilazi iz člana 25. [Pravo na život] i člana 52 [Odgovornost za životnu sredinu] Ustava.

128. Na osnovu raspoloživih podataka smatra se da još uvek nije izvršeno određivanje lokacije za odlaganje otpada koji sadrži azbest (izuzev opštine Mitrovica). Nijedan organo (ministarstvo i opštine) nije uspeo da pruži dokaze o tome gde se deponuje azbestni otpad, iako prema AU za upravljanje otpadom koji sadrži azbest, zabranjeno

¹⁵ Komentar, Ustav Republike Kosovo, Član 52.1, str. 197.

je da se njihovo odlaganje vrši bez saglasnosti nadležnih organa kao i mešanje sa drugim otpadom.

129. U nastavku može se primetiti da nijedan od nadležnih organa (ministarstvo i opštine) nisu pružile informacije o tome da li postoje ili ne licencirana lica, i da li korisnici ili korisnici proizvoda koji sadrže azbest znaju koje preventivne mere trebaju preduzeti da tokom njihovih aktivnosti ne prouzrokuju tim vlaknima zagađenje životne sredine. Vlasti nisu uspele da pruže bilo koju informaciju o tome da li lica koja upravljaju otpadom ispunjavaju svoje obaveze kao što je predviđeno članom 8. Administrativnog uputstva br. 22/2015, o upravljanju otpadom koji sadrži azbest.
130. Smatra se u velikoj meri uznemiravajućom činjenica da nedostaju informacije o skladištenju i deponiji otpada koji sadrži azbest, načinu sigurnog pakovanja i nedostatku obeležavanja odgovarajućim znakovima.
131. Ombudsman smatra da neuspeh u dobijanju informacija od centralnih i lokalnih vlasti u vezi sa administrativnim i inspeksijskim nadzorom, kao što je predviđeno članovima 61, 62 i 63 Zakona o otpadu i Administrativnim uputstvom o upravljanju otpadom koji sadrži azbest, je rezultat nemara vlasti da zadrže kontrolu nad materijalom koji ima takav negativan uticaj na životnu sredinu i zdravlje ljudi.
132. Ombudsman zaključuje da nedostatak aktivnosti podizanja svesti i informisanja javnosti o riziku koji sadrže materijali koji sadrže azbest ukazuje na neuspeh i zanemarivanje nadležnih organa za zaštitu zdravlja i života ljudi, a istovremeno i ograničenje prava na sigurno i zdravo okruženje i pravo na život.
133. Na osnovu svih gore navedenih činjenica, Ombudsman smatra da neuspeh Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja do argumentuje preduzete radnje u vezi tretmana azbestnih materijala na teritoriji Republike Kosovo, kako je predviđeno u Zakonu i Administrativnom uputstvu je pokazatelj njegovog neuspeha kao nadležnog organa za sprovođenje obaveza iz člana 92. Ustava o vršenju izvršne vlasti u skladu sa Ustavom i zakonom i za sprovođenje zakona koji su usvojeni od strane Skupštine Kosova.
134. Ombudsman, imajući u vidu da „*Samo zakon ima nadležnost za utvrđenje prava i obaveza za pravna i fizička lica*”, u cilju poštovanja člana 25 Ustava, [Pravo na život], i člana 52 [Odgovornost o životnoj sredini], i načinu da ubrzanim koracima vlasti preduzmu efikasne mere za upravljanje otpadom koji sadrži azbest, mera za sprečavanje zagađenja životne sredine azbestom, i u cilju zaštite životne sredine, na osnovu analize slučaja i utvrđenih konstatacija, u skladu sa članom 135. stav 3. Ustava Republike Kosovo, kao i članom 18. stav 1.5. i 1.7. Zakona o Ombudsmanu:

PREPORUČUJE

1. Da Vlada preduzme brze mere¹⁶ za upravljanje otpadom sa sadržajem azbesta, kako je predviđeno Zakonom br. 04/L-060 o otpadu;

¹⁶ Zakon br. 04/L-060 o otpadu, član 38, „*Menadžiranje posebnim otpadom*”, stav 3.

„*Vlada je dužna da preduzima hitne mere za sprečavanje opasnosti, ako proceni da one mogu predstaviti opasnost za životnu sredinu i zdravlje ljudi.*”, stav 4. “Prema ovom zakonu poseban otpad je: ...4.8. otpad koji sadrži azbest”;

2. Da Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja preduzima dodatne mere¹⁷ za upravljanje otpadom sa sadržajem azbesta;
3. Da opštine u saradnji sa Ministarstvom životne sredine i prostornog planiranja preduzimaju ubrzane korake za sprovođenje obaveza koje proizlaze iz Zakona br. 04/L-060 o otpadu i Administrativnog uputstva br. 22/2015, o upravljanju otpadom koji sadrži azbest;
4. Da Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, počne sa informisanjem i podizanjem svesti putem različitih oblika uticaja azbesta na zdravlje ljudi i okolinu, kao i o načinu upravljanja istog;
5. Da Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja objavi izveštaj o istraživanju azbesta u svim javnim objektima u opštini Peć i Istok, NVO-a "PRO Vitae", sa izuzetkom informacija koja su ograničena zakonom.
6. Da Komisija Skupštine Kosova za poljoprivredu, šumarstvo, ruralni razvoj, životnu sredinu i prostorno planiranje traži od ministra MŽSPP odgovornost za ne preduzimanje mera predviđenih u Zakonu br. 04/L-060 o otpadu, Administrativnom uputstvu br. 22/2015, o upravljanju otpadom koji sadrži azbest;

U skladu sa članom 132, stav 3 Ustava Republike Kosovo („Bilo koji drugi organ ili institucija, koja sprovodi legitimnu vlast u Republici Kosovo je dužna da odgovori na zahteve Ombudsmana i da mu/joj predstavi sva dokumenta i informacije koje su od njega zatražena u saglasnosti sa zakonom“) i člana 28 Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu („Autoriteti, kojima je Ombudsman uputio preporuke, zahtev ili predlog za preduzimanje konkretnih mera, [...] treba da odgovore u roku od trideset (30) dana. Odgovor treba da sadrži razloge u pisanoj formi o preduzetim radnjama u vezi navedenog pitanja“), ljubazno vas molimo da nas informišete o radnjama koje ćete preduzeti u vezi sa ovim pitanjem.

S poštovanjem,

Hilmi Jashari
Ombudsman

¹⁷ Zakon br. 04/L-060 o otpadu, član 38, “Menadžiranje posebnim otpadom”, stav 2, „Ministar preduzima dodatne mere za menadžiranje posebnim otpadom, ako otpad i bilo koja aktivnost sa otpadom ugrožavaju životnu sredinu i zdravlje ljudi. “